

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

*Арзянцева Дар'я Андріївна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри фінансів, менеджменту, банківської справи та страхування Хмельницького
університету управління та права*

Головною проблемою процедури банкрутства в Україні є її неефективність. Найкраще тому підтвердження – це статистика, яка вказує, що кредитор у середньому отримує менше 10 % від розміру своїх грошових вимог, тобто лише 9-10 грн. зі 100 грн. боргу. Причиною цього є ініціювання справи про банкрутство в той момент, коли наявний розмір заборгованості підприємства не залишає можливості відновити платоспроможність чи повністю задовольнити вимоги кредиторів через застосування ліквідаційної процедури. Світова практика показує, що інститут банкрутства повинен надавати підприємству-банкруту шанс на виживання, що забезпечується проведенням спеціальних реорганізаційних процедур: фінансова допомога (вливання капіталу), управлінське і консалтингове сприяння (інститут арбітражних керуючих), тимчасова відстрочка у виконанні зобов'язань (мораторій, реструктуризація боргу, санація) та ін. Саме на створення умов для відродження бізнесу спрямований новоприйнятий Кодекс України з процедур банкрутства¹⁵⁰. Очкуються, що процедура значно прискориться за допомогою скорочення підстав для касаційного оскарження (зараз в Україні вона триває в середньому 2,9 року, тоді як в інших країнах Східної Європи - 2,3 року) і подешевшає (середня вартість процедури банкрутства в Україні зараз становить до 40% вартості бізнесу, тоді як в сусідніх по регіону державах – до 13%).

В процесі техніко-юридичного опрацювання тексту кодексу він зазнавав істотного доопрацювання та змін окремих положень. Особливий інтерес викликає відступ розробників тексту кодифікованого акту від принципів пандектної (подання матеріалу в якості загальної та особливої частин) системи

¹⁵⁰ Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/316284> (дата звернення: 20.04. 2019).

кодифікації. Фактично кодекс сформовано у невластивій українській правовій системі інституційній схемі: загальні положення, суб'єкти (арбітражний керуючий), норми щодо банкрутства юридичних та фізичних осіб та інші.

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства: «банкрутство - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури».

Чинний Закон «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».¹⁵¹ містить досить істотні умови для ініціюючого кредитора для порушення справи про банкрутство – це вимога щодо безспірності вимог кредитора, їх мінімального розміру (не менше 300 мінімальних зарплат), строк несплати (три місяці після встановленого строку несплати), наявність виконавчого провадження.

На практиці підготовка до подання кредитором заяви про банкрутство боржника та подолання вказаного «бар'єру» забирає у кредитора певний час (6 місяців і більше), оскільки кредитору необхідно подати позов про стягнення з боржника боргу, отримати рішення суду, яке набрало законної сили, отримати виконавчий документ, відкрити виконавче провадження та переконатись у неможливості його виконання протягом 3 місяців. За цей час фінансовий стан підприємства набуває ознак стійкої неплатоспроможності, відновити який через процедури санації у більшості випадків не можливо.

На противагу зазначеному Закону, який процедурно обмежував можливість для порушення справи про банкрутство, новий Кодекс запроваджує принцип «легкого входу», скасовуючи вимоги щодо наявності доказів безспірності боргу та розміру цього боргу з метою найшвидшого фінансового оздоровлення підприємства (табл.1).

¹⁵¹ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2343-12> (дата звернення: 20.04. 2019).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підстав порушення справи про банкрутство
за законодавством України

Нормативно-правовий акт	Підстави порушення справи про банкрутство	Ключові відмінності
1	2	3
Редакція ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. ¹⁵²	Підставою для порушення справи про банкрутство є письмова заява будь-кого з кредиторів або боржника до арбітражного суду. Кредитор може звернутися з заявою про порушення справи про банкрутство юридичної особи у разі, коли остання неспроможна задовольнити протягом одного місяця визнані нею претензійні вимоги або сплатити борг за виконавчими документами. Боржник може звернутися до арбітражного суду з власної ініціативи у разі його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності.	Обумовлюється строк несплати. Наявність виконавчого провадження.
Редакція ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 21.09.2012 р.	Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно становлять не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.	Обумовлюється строк несплати. Визначено базовий розмір грошових вимог Наявність виконавчого провадження. Безперечність вимог.
Кодекс України з процедур банкрутства ¹⁵³	Заява про відкриття провадження у справі про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі та повинна містити: «..... виклад обставин, що є підставою для звернення до суду» (ст.34). Боржник зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення таких обставин: задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності).	Наявність будь-яких вимог до боржника, строк виконання яких настав. Кредитор має довести наявність неплатоспроможності боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим Кодексом.

Примітка. Систематизовано автором.

¹⁵² Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2343-12> (дата звернення: 20.04. 2019).

¹⁵³ Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/316284> (дата звернення: 20.04. 2019).

Також слід відмітити, що Кодекс України з процедур банкрутства досить широко розглядає суб'єктний склад боржників, зараховуючи до таких як юридичних осіб так і фізичних осіб, у тому числі фізична особа - підприємець, неспроможних виконати свої грошові зобов'язання, строк яких настав. Кодекс України з процедур банкрутства встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника-юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи. Відповідно до ст. 6 цього Кодексу щодо боржника – юридичної особи застосовуються такі судові процедури неплатоспроможності: розпорядження майном боржника; санація боржника; ліквідація банкрута, а щодо боржника – фізичної особи застосовуються такі судові процедури неплатоспроможності: реструктуризація боргів боржника; погашення боргів боржника.

Зазначене положення вимагає внесення змін до змісту статті 53 ЦКУ «Банкрутство фізичної особи – підприємця», яка передбачає, що лише фізична особа, яка неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані із здійсненням нею підприємницької діяльності, може бути визнана банкрутом у порядку, встановленому законом¹⁵⁴. Водночас Кодекс України з процедур банкрутства розширює таке коло фізичних осіб, охоплюючи всіх, а не лише підприємців. Наголосимо і на такому аспекті як подане у кодексі визначення грошового зобов'язання як зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України. Проблема полягає у том , що у сучасну «цифрову епоху» розрахунки можуть відбуватися між сторонами не лише через використання грошей але й за допомогою «крипто валют». Нажаль, про таку можливість у Кодексі України з процедур банкрутства не йдеться.

¹⁵⁴ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.04. 2019).

Також у Кодексі України з процедур банкрутства абсолютно не піднімають гострі питання, які виникли у площині реалізації відновлення платоспроможності підприємств, що опинилися у окупованому Криму та на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. Щодо окремих великих підприємств було прийнято кроки в межах інших нормативно-правових актів, однак єдиний підхід у вирішенні цього питання відсутній.

В цілому зазначимо, що прийняття Кодексу України з процедур банкрутства виконує важливу функцію – зміну філософії розгляду питання порушення справи про банкрутства як негативного явища (що сформувалось переважно діючою практикою банкрутства великих підприємств як спроби уникнути виконання зобов'язань) на концепцію раннього виявлення ознак неплатоспроможності та своєчасного реагування з метою збереження суб'єкта господарювання як структурної одиниці національної економіки, роботодавця, платника податків. Такий підхід відповідає принципам функціонування інституту банкрутства у країнах з розвинутою економікою, імплементація яких у вітчизняну практику сприятиме забезпеченню економічної безпеки національної економіки, захисту економічних інтересів малого та середнього бізнесу, підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств з боку внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВНЕСЕННЯ ПЛАТЕЖІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НАДР

*Голованчук Вікторія Петрівна,
здобувач вищої освіти СО «Магістр» юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права*

Прагнення України досягти якісно сучасного рівня економічного та соціального розвитку зумовлює необхідність створення умов для ефективного, раціонального та доцільного використання природних ресурсів, зокрема надр,